

Рівненський ліцей 28
Рівненської міської ради

Навчальна програма

«Громадянська освіта. 7 клас»

*розроблена на основі модельної навчальної програми
«Громадянська освіта. 7 клас» для закладів загальної середньої освіти
(Васильків І. Д., Кравчук В. М., Танчин І. З.)*

*«Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»
(Наказ Міністерства освіти і науки України від 19. 12. 2024 р. №1768*

*Розробила вчитель історії
Липенець В. В.*

ЗАТВЕРДЖЕНО

рішенням педагогічної ради ліцею

Протокол № 1 від 29.08.2025

Голова педагогічної ради _____

«Громадянська освіта»

7 клас

Можливості предмета «Громадянська освіта» у формуванні ключових компетентностей:

	Ключові компетентності	Компоненти
1	Спілкування державною мовою	Уміння: використовувати українську мову як державну для духовного, культурного й національного самовияву; володіти всіма видами мовленнєвої діяльності; усно й письмово тлумачити поняття, факти; доступно і переконливо висловлювати власну думку, використовувати можливості мови для розкриття тем громадянської освіти; вести аргументовану полеміку на відповідну тематику; читати і розуміти перекладені та адаптовані українською першоджерела, авторські наукові публікації; створювати українською мовою (усно і письмово) тексти на громадянськознавчу тематику. Ставлення: поцінування української мови як державної; усвідомлення її як державотворчого чинника та чинника національної ідентичності; розуміння цінності кожної мови. Навчальні ресурси: навчальні тексти; діалог, дискусія.
2	Спілкування іноземними мовами	Уміння: читати і розуміти науково-публіцистичні та художні твори громадянськознавчого змісту іноземною мовою; відбирати та використовувати інформацію про світ іноземними мовами; обговорювати прочитані або прослухані мовою оригіналу та в перекладі українською громадянськознавчі твори. Ставлення: розуміння ролі іноземної мови як засобу пізнання світу та збагачення власного суспільствознавчого досвіду; готовність до міжкультурного діалогу, відкритість до пізнання різних культур. Навчальні ресурси: іншомовні науково-популярні публікації, онлайн-ресурси, словники.
3	Математична	Уміння: оперувати абстрактними поняттями; виокремлювати головну й другорядну інформацію;

	компетентність	установлювати причинно-наслідкові зв'язки; чітко формулювати визначення та будувати гіпотези; формулювати тезу й добирати аргументи; перетворювати інформацію з однієї форми в іншу (схему, таблицю, діаграму). Ставлення: прагнення висловлюватися точно, логічно, раціонально осмислювати інформацію. Навчальні ресурси: тексти зі статистичними даними, діаграми, таблиці, графіки тощо.
4	Компетентності в природничих науках і технологіях	Уміння: оцінювати вплив людини на навколишнє природне середовище; розкривати вплив на суспільне життя і право технологій та наукових теорій; змістовно, логічно, послідовно, точно описувати процес власної діяльності; спостерігати, аналізувати; визначати роль природи в житті людини; використовувати сучасні технології. Ставлення: сприйняття природи як цінності; готовність захищати довкілля, зберігати природні ресурси для сьогодення та майбутніх поколінь; готовність до опанування новітніх технологій. Навчальні ресурси: науково-пізнавальні й навчальні тексти природничого та технологічного змісту; усні та письмові презентації в рамках дослідницьких проєктів.
5	Інформаційно-цифрова компетентність	Уміння: діяти за алгоритмом, зокрема здійснювати пошукову діяльність та аналіз суспільних явищ; застосовувати інформаційно-комунікаційні технології для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією з навчальною метою та в приватному спілкуванні; грамотно й безпечно комунікувати в інформаційному просторі; розпізнавати маніпулятивні технології та протистояти їм; розвивати медійну грамотність. Ставлення: задоволення пізнавального інтересу; прагнення до гармонійного спілкування у віртуальному інформаційному просторі; критичне сприйняття інформації, поданої в ЗМІ; прагнення дотримуватись правил роботи з інформацією (дотримання авторського права тощо). Навчальні ресурси: дописи в соціальних мережах і коментарі до них; цифрові бібліотеки; інструментальні тексти (алгоритми дій, інструкції тощо); медійні тексти.

6	Уміння вчитися впродовж життя	Уміння: визначати мету навчальної діяльності та способи її досягнення; планувати й організовувати власну навчальну діяльність; користуватися різними джерелами довідкової інформації (словниками, енциклопедіями, онлайн-ресурсами); здійснювати самооцінювання результатів власної діяльності, рефлексію; застосовувати комунікативні стратегії відповідно до мети та ситуації спілкування. Ставлення: розуміння соціальної ролі освіти, відкритість до сталого самонавчання, бажання ділитися знаннями з іншими, готовність до інновацій; усвідомлення потреби вчитися з метою самовдосконалення й самореалізації. Навчальні ресурси: довідкова література, зокрема пошукові системи; електронні мережеві бібліотеки; інструкції з ефективного самонавчання.
7	Соціальні та громадянські компетентності	Уміння: аргументовано і грамотно висловлювати власну громадянську позицію в суспільно-політичних питаннях; співпрацювати з іншими на результат, запобігати конфліктам і розв'язувати їх, досягати розумних компромісів. Ставлення: сприйняття людської гідності як найвищої цінності; повага до правових норм; усвідомлення необхідності конструктивної участі в громадському житті; емпатія, відповідальність. Навчальні ресурси: тексти соціально-політичного змісту; інтерактивні технології навчання, кооперація та діалогове спілкування в навчанні та позакласній роботі.
8	Ініціативність і підприємливість	Уміння: презентувати власні ідеї та ініціативи зрозуміло, грамотно; використовувати ефективні комунікативні стратегії для формулювання власних пропозицій; вміти самоорганізовуватися; оцінювати економічні ініціативи та економічну діяльність; співпрацювати з іншими для загального добробуту громади; оцінювати переваги й ризики, вести перемовини. Ставлення: готовність брати на себе відповідальність; розуміння ролі комунікативних умінь для успішної професійної кар'єри. Навчальні ресурси: тексти, які містять моделі ініціативності; ділові папери (план роботи, звіт, резюме, заява тощо), самопрезентація, зразки реклами.

9	Обізнаність та самовираження у сфері культури	Уміння: розвивати власну національно-культурну ідентичність у сучасному полікультурному світі; окреслювати основні тенденції розвитку культури; зіставляти досягнення української культури з іншими культурами; виявляти вплив культури на людину та розвиток цивілізації; дотримуватися норм української літературної мови та мовленнєвого етикету. Ставлення: визнання цінності культурного багатоманіття; відкритість до інших культур, переконань та світогляду інших людей, повага і толерантність; зацікавленість світовими культурними надбаннями, повага до розмаїття культурного вираження різних народів. Навчальні ресурси: твори мистецтва; тексти, що містять описи творів мистецтва; дослідницькі проекти.
10	Екологічна грамотність і здорове життя	Уміння: дотримуватися здорового способу життя; відповідально застосовувати комунікативні стратегії для протистояння деструктивним та маніпулятивним впливам; виявляти толерантність до різних поглядів, конструктивно спілкуватися в різних соціальних середовищах; плекати екологічне мислення та здоров'язбережувальну діяльність на основі знань про суспільство. Ставлення: сприйняття здоров'я як загальнолюдської цінності; бажання дотримуватися здорового способу життя; усвідомлення значення навколишнього середовища для життя і здоров'я людини; готовність зберігати природні ресурси. Навчальні ресурси: тексти, які сприяють гармонізації психоемоційного стану; інтернет-джерела з питань впливу природного та техногенного середовища на здоров'я й безпеку людини.

Громадянські компетентності. Перелік **основних громадянських компетентностей** визначено в Додатку 1 до Концепції розвитку громадянської освіти в Україні (в редакції Розпорядження КМ № 893-р від 08.10.2022):

- 1) розуміння власної громадянської ідентичності, державної приналежності, національної, етнічної та культурної ідентичностей, повага до інших культур та етносів;
- 2) здатність плекати українські традиції та духовні цінності, володіти відповідними знаннями, вміннями та навичками, поділяти європейські цінності, спроможність реалізувати свій потенціал в умовах сучасного суспільства;
- 3) розуміння значення національної пам'яті, особливості її розвитку, впливу на суспільно-політичні процеси;

- 4) знання принципів демократії та здатність застосовувати їх у повсякденному житті; розуміння та сприйняття цінності прав та свобод людини, вміння відстоювати свої права та права інших;
- 5) розуміння та сприйняття принципів рівності та недискримінації, толерантності, соціальної справедливості, доброчесності, вміння втілювати їх у власні моделі поведінки, здатність попереджувати та вирішувати конфлікти;
- 6) знання та розуміння державного устрою, принципів і шляхів формування державної політики у всіх сферах суспільного життя на національному, регіональному та місцевому рівнях;
- 7) знання механізмів участі в суспільному, суспільно-політичному та державному житті, вміння їх застосовувати разом з прийняттям рішень на місцевому, регіональному і національному рівнях; відповідальне ставлення до своїх громадянських прав і обов'язків, пов'язаних з участю в суспільно-політичному житті;
- 8) здатність формувати та аргументовано відстоювати власну позицію, поважаючи відмінні думки/позиції, якщо вони не порушують прав та гідності інших осіб;
- 9) здатність критично аналізувати інформацію, розглядати питання з різних позицій, приймати обґрунтовані рішення;
- 10) здатність до соціальної комунікації, солідарних дій та вміння співпрацювати, формувати групи задля вирішення проблем спільнот різного рівня, зокрема шляхом волонтерської діяльності.

У вивченні предмета «Громадянська освіта» **пріоритетними** є:

- віковідповідність, дитиноцентричність, україноцентричність;
- досягнення очікуваних результатів навчання через діяльність (індивідуальну, групову, самостійну, колективну, проєктну, творчу) здобувачів освіти;
- формування громадянської (державної), національної та культурної ідентичності;
- національно-патріотичне виховання та сприяння засвоєнню демократичних норм, цінностей і моделей поведінки як відповідальних громадян України;
- сприяння формуванню розуміння цінностей правової держави (правопорядку), поваги до Конституції та Законів України, державної мови та державних символів, усвідомленню та дотриманню своїх громадянських обов'язків;
- пізнання загальних процесів, особливостей розвитку суспільства та принципів його організації;
- досягнення конкретних результатів у здобутті громадянських знань та умінь користуватися ними;
- критичне мислення і медіаосвіта;
- взаємоповага, відкрите спілкування та ефективна співпраця;
- формування поваги до честі та гідності людини, до прав та свобод людини, здатності їх захищати.

Громадянська освіта
7 клас

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст	Пропоновані види навчальної діяльності
Розділ І. Культура. Суспільство. Особистість		
<i>Учень / учениця:</i> – демонструє знання перебігу подій, явищ, процесів у часі в межах історичних епох [9 ГІО 1.1.2-1] – виявляє і пояснює ознаки культурно-історичних епох [9 ГІО 1.1.3-3] – наводить приклади впливу людини на природу в минулому і сьогоденні [9 ГІО 2.2.1-1] – характеризує чинники, що впливають на заняття людей, спосіб ведення господарства, соціальний устрій, визначає тенденції економічного розвитку [9 ГІО 2.2.2-2] – пояснює і наводить приклади єдності, розмаїття і багатовимірності минулого та його впливу на сучасність [9 ГІО 4.3.2-2] – розкриває суть та значення Цілей сталого розвитку ООН [9 ГІО 6.2.1-5]	Тема 1. Культура матеріальна і духовна. <i>Коли виникла культура або чи складно малювати на камені? Культурне розмаїття. Господарювання (економіка). Приватна власність. Людина і природа.</i>	Укладання переліку (чи візуалізації) Створення короткого самостійного письмового повідомлення Створення ментальної мапи / асоціативного куща Обговорення в парах чи групах Пошук інформації в інтернеті за запропонованими параметрами
– за історичними джерелами визначає період, епоху [9 ГІО 1.3.1-2] – аргументує важливість міжнародних і національних документів, що містять стандарти прав людини [9 ГІО 5.2.2-1] – пояснює значимість прав людини для особи, групи людей і суспільства загалом [9 ГІО 5.2.2-2] – розрізняє права людини і обов’язки громадянина, пояснює взаємозв’язок між правами/ потребами та правом і законом [9 ГІО 5.2.2-3]	Тема 2. Права і свободи людини. <i>Права людини: історичний екскурс. Класифікація прав людини та приклади (особисті (фізичні, громадянські) права людини; політичні права; соціальні та економічні права; культурні права, екологічні права). Свобода світогляду і віросповідання. Єдність прав і обов’язків.</i>	Створення короткого самостійного письмового повідомлення Пошук інформації в інтернеті за запропонованими параметрами Створення переліку / глосарію / тулбоксу Систематизація інформації з теми Робота з текстом підручника та додатковими джерелами інформації

– планує своє життя у коротко- та / або довготривалій перспективі, планує способи досягнення своїх цілей [9 ГІО 5.1.2-3] – пояснює поняття “гідність” та ідентифікує в минулому та сучасності випадки захисту та порушення гідності людини [9 ГІО 5.1.3-1] – обґрунтовує необхідність поваги до власної гідності та гідності іншої особи [9 ГІО 5.1.3-2]	Тема 3. Що робить людину людиною? Людська гідність. Взаємоповага. Мої цінності, мета і мрії. Самоаналіз і само-розвиток. Особистісні якості. Внутрішня мотивація.	Формулювання запитань до тексту Наведення прикладів Запис власних міркувань Написання есею Створення медіаконтенту Візуалізація власних міркувань
Розділ II. Мистецтво жити в суспільстві		
– пояснює, як належність до різних спільнот та зовнішні чинники впливають на формування його / її поглядів та переконань [9 ГІО 5.1.1-2] – аналізує склад сучасного суспільства, своє місце в ньому [9 ГІО 5.3.1-1] – презентує здобутки рідної та інших соціокультурних спільнот [9 ГІО 5.3.1-2] – обґрунтовує необхідність, попри життєві обставини, добросовісно та у правовий спосіб утверджувати свої права [9 ГІО 6.1.3-2]	Тема 4. Родина як мінісуспільство. Сім'я і шлюб. Подружжя. Батьківство і материнство. Права та обов'язки батьків і дітей. Родинні цінності і правила. Захист сім'ї в суспільстві і державі.	Створення ментальної мапи / асоціативного куща Обговорення в парах чи групах Робота з підручником Створення мультимедійного продукту, схеми / таблиці Написання есею
– ідентифікує та моделює ситуації, пов'язані з порушенням прав людини, та обирає способи захисту цих прав [9 ГІО 5.2.1-1] – характеризує роль держави та демократії щодо забезпечення прав людини і створення умов для розвитку особистості [9 ГІО 5.1.4-1] – обґрунтовує необхідність, попри життєві обставини, добросовісно та у правовий спосіб утверджувати свої права [9 ГІО 6.1.3-2]	Тема 5. Дитина – маленька людина. Поняття прав дитини. Право дітей на соціальний, правовий, економічний захист.	Моделювання ситуації Робота з текстом підручника та додатковими джерелами інформації Укладання тез, повідомлення, виступу

– визначає віддаленість, тривалість одних подій, явищ, процесів відносно інших [9 ГІО 1.1.2-2] – наводить приклади змін та неперервності в історії суспільства, пояснює цю взаємодію [9 ГІО 1.2.3-3] – визначає належність культурно-історичних пам'яток, господарських об'єктів до географічних, етнографічних та історичних регіонів, країн, цивілізацій [9 ГІО 2.1.2-2] – пояснює важливість заходів щодо збереження і популяризації пам'яток історії, культури та туристичних об'єктів і бере участь у таких заходах [9 ГІО 2.3.1-1] – характеризує стан об'єкта громадського простору за певними критеріями [9 ГІО 2.3.1-2]	Тема 6. Громада. <i>Історичний розвиток громади на теренах України. Громадський простір в минулому і сьогоденні. Доступність. Пам'ятки історії, культури, природи. Культурні та екологічні права й обов'язки людини і громадянина.</i>	Створення схеми / таблиці / логічного ланцюжка Пошук інформації в інтернеті за запропонованими параметрами Створення переліку / глосарію / тулбоксу Систематизація інформації з теми Графічна візуалізація змістових елементів теми в схемі чи таблиці Запис власних міркувань
--	--	---

Розділ III. Мистецтво жити в державі		
– демонструє знання перебігу подій, явищ, процесів у часі в межах історичних епох [9 ГІО 1.1.2-1] – користується історичною періодизацією для характеристики історичних подій, явищ, процесів [9 ГІО 1.3.1-3] – наводить приклади різних тлумачень минулого суб'єктами історичного процесу [9 ГІО 3.3.2-2] – розрізняє коротко- та довготривалі явища і процеси в хронологічному, географічному, людському вимірах [9 ГІО 4.1.3-1] – втілює результати пізнавальної діяльності в медіатекстах [9 ГІО 4.3.2-4]	Тема 7. Наша держава — Україна. <i>Україна — молода держава з багатовіковою історією. Проголошення незалежності України. Державна символіка України. Конституція України — основний закон нашої держави. Якою нашою державу бачить світ?</i>	Укладання логічного / хронологічного ланцюжка Формулювання запитань до тексту Наведення прикладів Запис власних міркувань Створення простих візуальних медіапродуктів самостійно та в групі
– характеризує засади діяльності та компетенцію вищих органів влади в Україні, механізми їх формування та діяльності [9 ГІО 6.1.1-1] – докладно описує проблеми, з якими стикаються різні спільноти (заклад освіти, громада, держава, світ) [9 ГІО 6.2.1-1] – аналізує політичне, суспільне і культурне життя в Україні та світі, виклики для демократії і прав людини [9 ГІО 6.3.1-1] – аналізує приклади вирішення конфліктних ситуацій в українському суспільстві та світі [9 ГІО 6.3.1-2] – наводить приклади, як громадяни можуть впливати на політичні і суспільні процеси [9 ГІО 6.1.2-1]	Тема 8. Державні органи влади та їх функції. <i>Система органів державної влади в Україні. Верховна Рада України. Кабінет міністрів України. Місцеві державні адміністрації в системі державного управління. Суди та їх призначення. Президент України.</i>	Систематизація інформації з теми Графічна візуалізація змістових елементів теми в схемі чи таблиці Укладання асоціативного куша Пошук інформації в інтернеті Робота з текстом підручника та додатковими джерелами інформації
– обмірковує, що він може робити для утвердження культури демократії [9 ГІО 5.1.4-2] – характеризує засади діяльності та компетенцію вищих органів влади в Україні, механізми їх формування та діяльності [9 ГІО 6.1.1-1] – докладно описує проблеми, з якими стикаються різні спільноти (заклад освіти, громада) [9 ГІО 6.2.1-1] – пропонує декілька варіантів розв'язання проблем відповідної спільноти та обирає найоптимальніший [9 ГІО 6.2.1-2] – наводить приклади, як громадяни можуть впливати на політичні і суспільні процеси [9 ГІО 6.1.2-1]	Тема 9. Місцеве самоврядування. <i>Що таке місцеве самоврядування? Як формуються органи місцевого самоврядування? Якими є завдання і можливості органів місцевого самоврядування? Як місцеве самоврядування впливає на життя громади?</i>	Відображення отриманої інформації графічно (схеми, таблиці, діаграми) Створення схеми / таблиці Пошук інформації в інтернеті Створення інформаційних повідомлень Створення індивідуальних та колективних презентацій Наведення прикладів

Розділ IV. Мистецтво спілкування		
– виявляє смислові зв'язки між різними фрагментами інформації та дже- релами різних видів [9 ГІО 3.2.1-3] – створює власний інтелектуальний продукт, дотримуючись засад академічної доброчесності [9 ГІО 3.2.2-3] – формулює запитання стосовно взаємодії суспільно-історичних подій, явищ, процесів, діяльності людей, робить припущення щодо їх впливу на суспільство [9 ГІО 4.1.1-2] – оцінює якість виконання роботи за допомогою рефлексії та конструктивного зворотного зв'язку [9 ГІО 6.2.2-1]	Тема 10. Елементи спілкування. <i>Відправник і отримувач. Повідомлення: зміст, форма, способи передачі інформації. Зворотній зв'язок. Мистецтво запитувати.</i>	Створення медіаконтенту Підготовка запитань для інтерв'ю Систематизація інформації з теми Графічна візуалізація змістових елементів теми в схемі чи таблиці Запис власних міркувань
– виявляє суперечності, логічні та фактологічні помилки в аргументах [9 ГІО 4.2.2-2] – чітко формулює та висловлює судження стосовно суспільних ідей з урахуванням власного досвіду, різних видів інформації [6 ГІО 4.2.3-1] – аргументує власні судження за допомогою історичних фактів, наявних досліджень, доступних історичних джерел та з урахуванням гуманістичних цінностей [9 ГІО 4.2.3-2]	Тема 11. Уміння висловлювати свої думки. <i>Чітке формулювання. Аргументація. Висновки. Текстове і усне повідомлення. Мистецтво публічного виступу. Врахування особливостей аудиторії.</i>	Укладання тез, повідомлення, виступу Створення інформаційних повідомлень Ситуативні вправи на вироблення навичок Моделювання ситуації
– за самостійно визначеними критеріями добирає інформацію для виконання завдання, аргументує свій вибір [9 ГІО 3.1.2-1] – пояснює вплив конкретного вчинку і події з погляду суспільних потреб та інтересів, важливості для власного досвіду [9 ГІО 4.3.2-1] – оцінює та контролює вплив емоцій на свою поведінку [9 ГІО 5.1.2-2] – формулює і аргументовано висловлює, відстоює у дискусії власні погляди та переконання [9 ГІО 5.1.2-4] – дотримується принципів академічної доброчесності в навчанні, науковій та іншій творчій діяльності [9 ГІО 6.1.3-3]	Тема 12. Спілкування в групах і колективах. <i>Ролі лідера і членів команди. Як працювати над спільними завданнями. Командна мотивація. Відповідальність і толерантність. Вплив самовираження на взаємодію з іншими.</i>	Створення простих візуальних медіапродуктів самостійно та в групі Обговорення інформації Пошук інформації для відповідей на запитання «Чому ми про це вивчаємо?» Робота в команді Дискусія